

37.13

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN **UDKAST**
30

**Uddannelses- og
erhvervsorientering
1974**

FOLKESKOLENS LÆSEPLANSUDVALG

Folkeskolens læseplansudvalg

Skoledirektør Hans Jensen, *formand*
Overlærer Bent Andersen
Skoleinspektør Mogens Andersen
Undervisningsinspektør Jens Bach
Undervisningsdirektør A. Baunsbak-Jensen
Overlærer Else Byrith
Undervisningsinspektør A. Bøgeskov
Skolebestyrer B. Christensen-Dalsgaard
Undervisningsdirektør Rikard Frederiksen
Fuldmægtig Henrik Helsted, *tilforordnet*
Undervisningsinspektør Per Iversen
Skoledirektør Poul E. Jacobsen
Overlærer Jørgen Jensen
Skoledirektør mag. art. Kr. Thomsen Jensen
Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen
Overlærer Kirsten Kjersgaard
Undervisningsdirektør O. I. Mikkelsen
Fuldmægtig Eyvind Noer, *tilforordnet*
Undervisningsinspektør B. Kehlet Nørskov
Førstelærer Mogens Rafn
Skoledirektør Svend Aage Rasmussen
Adjunkt Kurt Stolt
Rektor Harald Torpe
Overlærer Kaj Varming

NB! Vedrørende spørgsmål om undervisningslokalers, herunder faglokalers udformning og indretning henvises til den af *Folkeskolens Byggeudvalg* udarbejdede publikation »Projekteringsgrundlag for folkeskoler« (Undervisningsministeriet, seneste udgave).

UNDERVISNINGSVEJLEDNING FOR FOLKESKOLEN - UDKAST

30

Uddannelses-
og erhvervsorientering

1974

FOLKESKOLENS LÆSEPLANSUDVALG

I KOMMISSION HOS LÆRERFORENINGERNES MATERIALEUDVALG

FORORD

Nærværende udkast til undervisningsvejledning er et led i den række vejledninger, der udsendes af Folkeskolens Læseplansudvalg på grundlag af forslag til lov om folkeskolen af 15. december 1972, hvor der i § 4, stk. 8 bl. a. anføres:

»Undervisningsministeren fastsætter regler om formålet med undervisningen i de enkelte fag eller faggrupper og udsender vejledende timefordelingsplaner og læseplaner, jfr. § 16, stk. 1.«

Endvidere henvises til lovforslagets § 6.

Udvalget ønsker at præcisere, at dette udkast sammen med de øvrige udkast til vejledninger i første række har til formål at danne grundlag for fortsatte drøftelser omkring indholdet og tilrettelæggelsen af folkeskolens undervisning og således ikke kan være udgangspunkt for en generel revision af de lokale undervisningsplaner, så længe der ikke er taget politisk stilling til det fremtidige lovgrundlag. Indholdet i udkastet vil dog formentlig tillige inden for de gældende

undervisningsplaners rammer kunne virke inspirerende for undervisningen.

Udarbejdelsen af vejledningen har været overdraget læseplansudvalgets fagudvalg 4, der har haft følgende sammensætning:

Overlærer Kaj Varming, Fredericia (formand).

Professor Kjeld Winding, Danmarks Lærerhøjskole.

Lærer Gunnar Hansen, Vissenbjerg.

Fagkonsulent Arne Sloth Carlsen, Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m.v. (sekretær).

Udkastet er blevet til på grundlag af et materiale, udarbejdet af direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. på anmodning fra læseplansudvalget og er i den foreliggende form tiltrådt af dette.

Folkeskolens Læseplansudvalg,
november 1974.

Hans Jensen.

INDHOLD

1. Formål og problemstillinger	7
1.1. Formål	7
1.2. Bemærkninger til formålet.....	7
1.3. Hovedretningslinier	8
1.4. Kendskab til samfunds- og erhvervsforhold.....	9
1.5. Almen valgopøvelse	9
1.6. Velfærds- og trivselshensynet.....	9
1.7. Kort- og langsigtede valg.....	10
1.8. Elev, hjem, skole.....	10
1.9. Mål og midler.....	10
2. Arbejdsfelt og emnekreds	12
2.1. Valgmuligheder.....	12
2.2. Betydningen af personlige forudsætninger.....	12
2.3. Forberedelse og gennemførelse af uddannelses- og erhvervsvalg ..	12
2.4. Uddannelses- og erhvervsforhold i samfundsmæssig belysning	12
3. Selvstændiggørelse og valgopøvelse	14
4. Uddannelses- og erhvervsorienterende momenter i de forskellige skolefag	16
4.1. Emneområdet »Valgmuligheder«	16
4.2. Emneområdet »Personlige forudsætninger«	16
4.3. Emneområdet »Forberedelse og gennemførelse af uddannelses- og erhvervsvalg« ..	17
4.4. Emneområdet »Uddannelses- og erhvervsforhold i samfundsmæssig belysning« ..	17
5. Undervisning i uddannelses- og erhvervsorientering	18
5.1. Valgforberedelse	18
5.2. Uddannelses- og erhvervs-kendskab.....	19
5.3. Placering i skolens arbejdsplan.....	20
5.4. Materialespørgsmål.....	21
6. Arrangementsformer i tilknytning til uddannelses- og erhvervsorientering	23
6.1. Indledning	23
6.2. Uddannelses- og erhvervspraktik.....	23
6.2.1. Praktikkens hovedtræk.....	23
6.2.2. Formål og virkning.....	23
6.2.3. Forberedelse og efterbehandling	24

6.2.4. Samarbejdet med praktikstederne.....	24
6.2.5. Samarbejdet med hjemmene.....	25
6.2.6. Kontakt og tilsyn med eleverne.....	25
6.2.7. Erstatningsspørgsmål.....	25
6.2.8. Praktiske forhold	26
6.3. Arbejdspraktik.....	26
6.4. Studiebesøg	27
6.4.1. Formål.....	27
6.4.2. Tilrettelæggelse	27
6.4.3. Forberedelse, gennemførelse og efterbehandling.....	27
6.4.4. Besøg for forskellige klassetrin.....	28
6.4.5. Studiebesøg med andre formål.....	28
6.5. Uddannelsesdage.....	28
6.6. Møder med fagfolk.....	29
6.7. Featurearrangementer.....	29
6.8. Lejrskole	29
6.9. Samarbejdsspørgsmål	29
7. Individuel vejledning og forældresamarbejde.....	31
7.1. Indledning	31
7.2. Klasselærerfunktionen	32
7.2.1. Klassens time.....	32
7.2.2. Personlige samtaler	33
7.3. Forældresamarbejde	33
8. Opgavefordeling, bistands- og henvisningsmuligheder.....	35
8.1. Indledning	35
8.2. Samarbejde om vejledningsopgaverne	35
8.2.1. Kontaktlærere (skolevejledere).....	35
8.2.2. Skolelæger, skolesundhedsplejersker m. fl.....	36
8.2.3. Skolekonsulenter	36
8.2.4. Skolepsykologer og kuratorer.....	36
8.2.5. Den offentlige erhvervsvejledning.....	36
8.2.6. Sociale institutioner.....	36
8.2.7. Skoleformer uden for folkeskolen.....	37

1.1. Formål

Formålet med uddannelses- og erhvervsorienteringen er i første række at hjælpe eleverne med at forberede deres valg af fortsat uddannelse eller erhverv ved at give dem kendskab til valgmulighederne, deres egne forudsætninger og de problemer, der knytter sig til det at træffe bestemmelser på dette område og føre dem ud i livet. Desuden skal undervisningen bidrage til, at eleverne bliver bekendt med forhold i samfunds- og erhvervslivet af betydning for dem.

1.2. Bemærkninger til formålet

Erhvervsorientering blev obligatorisk emne i folkeskolen ved loven af 1958. Udviklingen har medført, at man i de senere år oftere anvender betegnelsen uddannelses- og erhvervsorientering.

Forstærket bistand til de unges forberedelse af uddannelses- og erhvervsvalg har sammenhæng med den generelle bestræbelse i uddannelsessystemet henimod at nedbryde de spærringer, der begrænser den enkeltes frihed til selv at forme sin livsbane.

Valg af uddannelse og erhverv kan al-

drig være frit i den forstand, at den enkelte har alle valgmuligheder til sin rådighed. Friheden vil være beskåret gennem en lang række ydre og indre forhold. Forberedelsen til valget består dels i at opnå indsigt i arten og graden af disse begrænsninger, dels i på en målrettet måde at rydde nogle af begrænsningerne af vejen.

Uddannelses- og erhvervsorientering og studievejledning er nu indført på næsten alle skole- og uddannelsesområder, i den offentlige erhvervsvejledning, i det sociale system, i forsvaret m. v. Problemstillingerne er stærkt beslægtede, og de angår meget ofte overgang mellem de nævnte områder indbyrdes, ligesom det i stort omfang er de samme mennesker, der til skiftende tid modtager vejledning på de nævnte områder. Heraf følger, at udvikling af metodik, materiale, vejledningsmæssig uddannelse og gensidige støtte- og henvisningsmuligheder er anliggender, som kræver hyppig kontakt og tæt samvirke områderne imellem, såvel centralt som lokalt.

Dygtiggørelsen og valgforberedelsen, som i fællesskab påhviler hjemmet og skolen, er ikke de eneste nødvendige midler for at sikre de unge gode muligheder i fortsat uddannelse og erhverv.

Dertil kræves også, at uddannelsessystemet fortsat udbygges til et sammenhængende hele med rimelige opstignings- og overgangsmuligheder, øget økonomisk ligestilling og løsning af trivsels- og samarbejdsproblemer på uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser. Uddannelses- og erhvervsorienteringen skal tilskynde de unge til selv at medvirke aktivt i dette udviklingsarbejde, såvel i den konkrete situation som ved en samfundsmæssig indsats.

Med hensyn til den uensartede tilgang til uddannelsesområderne, som de forskellige socialgrupper leverer, må man imidlertid regne med, at reformer af denne art ikke kan løse problemet alene. Nyere uddannelsessociologiske undersøgelser tyder på, at udnyttelsen af uddannelsesstilbud bl. a. er et spørgsmål om »kulturelle barrierer«, der har sammenhæng med elevernes holdning til bl. a. tidsperspektiv, herunder planlægning på længere sigt, samt engagerende arbejde, solidaritet og andre psykologisk betonede forhold. Disse resultater kan og bør inddrages i uddannelses- og erhvervsorienteringen og i skolens arbejde som helhed, men lighedsproblemerne i samfundet er i øvrigt så omfattende, at skolens indsats må være et led i en bredere bestræbelse.

1.3. Hovedretningslinier

De principper, der lægges til grund for uddannelses- og erhvervsorienteringen i de forskellige skoleformer, er i de senere år undergået en mærkbar ændring:

a. Tidligere betragtede man valgforberedelse i alt væsentligt som et spørgsmål om at vælge livsstilling, én gang for alle. Dette valg forudsattes at finde sted ved

udgangen af skolen, og når endemålet mentes klarlagt, regnede man baglæns og planlagde den stipulerede gang gennem uddannelsesvæsenet.

Nu erkender man i stigende grad, at de unge som regel vanskeligt kan have modenhed og indsigt nok til ved skolegangens afslutning at tage bestik af et erhvervsmæssigt endemål. I stedet lægges hovedvægten på at foretage en række uddannelsesvalg, der hver for sig er med til at bestemme retningen af de senere valgførelser. Dette harmonerer bedre med den dynamik, der nu præger forholdene i samfundslivet, idet flere og flere er indstillet på at foretage erhvervsskift og supplere eller ajourføre deres uddannelse senere i livet. – Svarende til denne drejning af valgperspektivet foretages i disse år tilpasninger i uddannelsessystemet, således at den uddannelsesmæssige specialisering kan ske mere gradvis (indførelse af »brede« grunduddannelser), og således at allerede erhvervede kvalifikationer kan tilgodeses ved overgang mellem beslægtede uddannelsesgrene (fleksibilitet). – Forandringer af uddannelsessystemet vil i øvrigt kunne afværge en stor del af de vanskeligheder, der bringer mange til at søge vejledningsmæssig bistand.

b. Den ovenfor beskrevne udvikling giver mulighed for, at valgsituationerne for den enkelte i betydelig grad kan afdramatiseres. Valgene i skolen skal ikke styres af et evt. erhvervsønske, men først og fremmest give eleven mulighed for fortsat udvikling, trivsel og udfoldelse. – Dette hindrer ikke, at mange elever vil sætte sig et fjernere liggende mål og opleve dette som en stimulans i det daglige arbejde.

c. Medens uddannelses- og erhvervsvejledning tidligere i hovedsagen bestod i personlig rådgivning og bistand, er vægten i de senere år i betydelig grad flyttet over på kollektive, undervisningsmæssige og informative aktiviteter, dvs. uddannelses- og erhvervsorientering. Hertil hører også tilvejebringelse af autentiske iagttagelser og erfaringer gennem praktik, studiebesøg og erhvervsbetonede skolefag.

d. På den anden side er det blevet klart, at vejledning med henblik på valgforberedelse ikke kan adskilles fra den vejledning og støtte, som skolen må kunne yde eleverne vedrørende personlige eller pædagogiske problemer, så de kan få det bedst mulige udbytte af skolegangen.

e. Den gamle rådgivningsmodel byggede på vejlederen som den sagkyndige, der bearbejdede de tilgængelige fakta og derpå afgav sit råd, som den unge gjorde klogt i at følge. Nu lægges vægten i stigende grad på, at det er den unge selv, som må tage stilling, da han jo i hovedsagen selv vil komme til at bære følgerne af beslutningerne.

1.4. Kendskab til samfunds- og erhvervsforhold

Den side af uddannelses- og erhvervsorienteringens formål, der sigter mod at give eleven kendskab til samfunds- og erhvervslivet, har ikke blot noget at gøre med erhvervsvalg, men angår lige så meget elevens mulighed for at klare overgangen fra skolen til arbejds- og samfundslivet. Disse bestræbelser må være af en sådan bredde, at de rækker ud over, hvad der i egentlig forstand kan kaldes uddannelses- og erhvervsorientering,

og dette perspektiv må fastholdes, når valgforberedende undervisning og øvrige aktiviteter inden for uddannelses- og erhvervsorienteringen tilrettelægges. Der lægges herved op til et fællesskab med de fag og emner, der skaber kontakt mellem skolen og dens omverden gennem hele skoleforløbet, medens den hidtidige erhvervsorientering oftest har taget sin begyndelse på 7. klassetrin. I øvrigt henvises til 2.4., 4.4. og 6.

1.5. Almen valgopøvelse

Også det forhold, at uddannelses- og erhvervsorienteringen indebærer en opøvelse af de unges evne til at vurdere, tage stilling, vælge og vrage i et personligt beslutningsanliggende, skaber forbindelse til andre sider af skolens arbejde. Skolens almene livsforberedelse må i vidt omfang bestå i at give eleverne forudsætninger for at sige ja eller nej til de mangfoldige valgmuligheder, der kendetegner et moderne velstandssamfund, dvs. forholde sig mere prioriterende, afvejende og mindre impulsivt, f. eks. over for indkøbsmuligheder og propaganda-påvirkning.

1.6. Velfærds- og trivselshensynet

Uddannelses- og erhvervsorienteringen må, foruden at være et undervisningsanliggende, betragtes som et led i skolens velfærds- og trivselsforanstaltninger, navnlig når det drejer sig om individuel vejledning og forældresamarbejde, jfr. 7. Dette forudsætter et organiseret samarbejde mellem de personer i og uden for skolen, der kan være til hjælp i så henseende.

1.7. Kort- og langsigtede valg

Uddannelses- og erhvervsorienteringen kan ikke opfylde sit formål, hvis den udelukkende betragtes som en specialopgave, der løses uden sammenhæng med skolens øvrige arbejde. Heraf følger bl. a., at de interne valg, f. eks. af skoleafdeling og af valgfag til næste skoleår, ikke bør behandles som anliggender uden for uddannelses- og erhvervsorienteringens område. Der vil stadig – trods bestræbelserne for at mindske de interne valgs langtidsvirkning – være konsekvenser af disse valg i form af større eller mindre begrænsninger af de efterfølgende valgmuligheder, eller i det mindste virkninger i retning af at gøre visse muligheder mere tilgængelige eller nærliggende end andre. Det vil derfor være mest hensigtsmæssigt at tilrettelægge skolens uddannelses- og erhvervsorientering så bredt, at den omfatter forberedelsen til såvel de kortsigtede undervisningsvalg som valg af efterfølgende uddannelse og erhverv, I øvrigt henvises til 5.1.

1.8. Elev, hjem, skole

Valgsituationerne i skolen berører skolen (lærerne), forældrene og navnlig eleven. Det er utvivlsomt en forenkling at gå ud fra, at placeringen af afgørelsen hos en af de nævnte parter medfører, at beslutningen helt hviler hos denne part. Når en afgørelse har betydning for flere, vil der i et mellem menneskeligt forhold, hvor der hersker en rimelig grad af hensyntagen og god vilje, som regel blive truffet beslutninger, der søger at tilgode alle de implicerede synspunkter og

ønsker, bl. a. for at bevare det gode samarbejde.

I de sidste 2-3 skoleår vil afgørelserne mere og mere påvirkes af de muligheder, der kommer efter folkeskolen, og de valg, der træffes, vil i stigende grad kunne influere på interesseudviklingen hos den unge. Samtidig med denne udvikling skulle eleven gerne opnå en stigende grad af sikkerhed i valgproceduren, således at skolen i valgsituationerne gradvis kan træde tilbage til en mere beskeden rolle. Når det drejer sig om valg af uddannelse eller erhverv, der følger efter folkeskolen, er forholdene mere uoverskuelige end ved tidligere valg. Skolens vejledning vil derfor fortsat spille en stor rolle – både ved at give nødvendige oplysninger og ved at tilskynde til en omhyggelig forberedelse af valget.

1.9. Mål og midler

Det har længe været under debat, hvordan skolen bedst løser de opgaver, der henrører under uddannelses- og erhvervsorientering. Med udgangspunkt i formålsformuleringen (1.1.) kan disse opgaver eller delmål kort antydes med følgende stikord:

1. Valgmulighederne
2. egne forudsætninger
3. det at træffe bestemmelser på dette område og føre dem ud i livet
4. samfunds- og erhvervsforhold af betydning for den unge.

Opregningen af opgaver angiver ikke nogen prioritering eller rækkefølge for undervisningen.

Mulighederne for indsats vil kunne omfatte følgende:

a. den almene selvstændiggørelse og opøvelse i beherskelse af valgsituationer, som eleven gennem opvæksten tilegner sig i hjem og skole.

b. valgforberedende indslag i de forskellige skolefag.

c. en særlig uddannelses- og erhvervsorienterende undervisning, indsat på bestemte tidspunkter i skoleforløbet.

d. forskellige oplevelses- og erfaringsfremmende arrangementsformer (praktik m. v.).

e. individuel vejledning og forældre-samarbejde.

Det drejer sig om et langs- og tværgående pædagogisk anliggende, som ikke kan tilgodeses alene gennem et fritstående kursus i den sidste del af skoleforløbet. På den anden side er en særlig, målrettet undervisning påkrævet på visse klassetrin, men denne kan kun have den tilsigtede virkning, hvis eleverne har en bred erfaringsbaggrund inden for de nævnte områder.

Arbejdsstoffet bestemmes af formålet, og der skal i det følgende angives en række stikord, ordnet efter de delmål, der blev opstillet i 1.9. Der tages her ikke stilling til spørgsmål som rækkefølge, vægtfordeling eller tilrettelæggelse.

2.1. Valgmuligheder

- a. Skolens egne undervisningstilbud
- b. Lokale og regionale uddannelses- og erhvervsmuligheder.
- c. Uddannelsesforhold i almindelighed (herunder vigtige uddannelsesformer, adgangsproblemer, økonomiske støttemuligheder)
- d. Erhvervslivets hovedstruktur, vigtige erhvervsområder, inddelt efter arbejdsfunktionernes karakter.

2.2. Betydningen at personlige forudsætninger

- a. Interesser, ønsker og indstillinger (herunder mulighederne for personlig udvikling. Betydningen af motivationens styrke)
- b. Forhold som opfattelsesevne, forskellig begavelsesstruktur, kundskaber, fy-

sisk udrustning, social, økonomisk og kulturel baggrund.

2.3. Forberedelse og gennemførelse af uddannelses- og erhvervsvalg

- a. Udvælgelse, indsamling og bearbejdning af oplysninger om uddannelser og erhverv.
- b. Erkendelse og formulering af egne forudsætninger og forventninger.
- c. Anvendelse af a og b i en beslutningsproces.
- d. Fremskaffelse og vurdering af praktiske muligheder for beslutningens gennemførelse, problemer vedrørende ansøgning, ventelister, anbefalinger, reference m.v.

2.4. Uddannelses- og erhvervsforhold i samfundsmæssig belysning

- a. Virksomhedstyper, virksomhedernes opbygning og drift, samspillet mellem erhverv og samfund, produktion og beskæftigelse.

b. Ansættelsesformer, lønformer, rationalisering, arbejdsmiljøproblemer, pligt og ret, medbestemmelse.

c. Arbejdsmarkedets parter. Organisationernes udvikling, opgaver og betydning.

3 Selvstændiggørelse og valgopøvelse

I dette og de følgende afsnit omtales hver af de fem muligheder for arbejde med uddannelses- og erhvervsorientering i folkeskolen, der blev peget på i afsnit 1.9.

Man vil kunne indvende, at den almene selvstændiggørelse og valgopøvelse af eleverne er en så generel bestræbelse i skolen, at den ikke i egentlig forstand hører til uddannelses- og erhvervsorienteringen, jfr. 1.5. Dette er utvivlsomt rigtigt, men der kan ikke herske tvivl om, at den side af skolens arbejde, som bidrager til at udvikle elevernes evne til selvstændigt at bearbejde et problem og at forberede en velafvejnet stillingtagen, efter alt at dømme danner det vigtigste grundlag for deres adfærd i senere valg-situationer over for uddannelse og erhverv. De foranstaltninger, der direkte sigter mod forberedelse af uddannelses- og erhvervsvalg, kan derfor kun ventes at have virkning, hvis de kan bygge på et sådant alment beredskab hos eleverne.

Der kan ikke her gives en udførlig redegørelse for, hvordan skolen kan gøre eleverne selvstændige og fremme deres valgberedskab, men et af midlerne vil være, at man tilrettelægger valgsituationer af stigende sværhedsgrad op gennem

klasserne. Dette kan foregå på mange måder og i næsten alle skolens fag og aktiviteter. Der kan f. eks. vælges arbejdsområder, materialer, arbejdsform, arbejdsfæller, varighed. Det kan også være valg af klasseudsmykning, mål for udflugt, anvendelse af klassens time. Mere individuelt kan eleverne analysere valgprocedurer omkring f. eks. køb af beklædning, cykel, skøjter, knallert, et kæledyr, en gave, eller mulighederne for anvendelse af en ferie, en fridag, en fødselsdag. Det er navnlig værdifuldt at efterbehandle faktisk foretagne valg og analysere, i hvilken grad der er fulgt en forud planlagt fremgangsmåde, og om valgets udfald svarer til de nuværende og de oprindelige forventninger.

Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at rigelig anvendelse af valgfrihed næppe af sig selv frembringer en hensigtsmæssig valgadfærd hos eleverne. De kan endog blive utrygge og ustadige i deres aktiviteter, hvis de for ofte oplever, at afgørelsen er henlagt til dem, uden at valgsituationerne udnyttes pædagogisk, dels gennem en forberedelse, dels ved, at resultaterne af valgprocessen gøres op og vurderes med henblik på, om der er benyttet en hensigtsmæssig fremgangsmåde.

Følgende almene retningslinier vil i de fleste tilfælde have gyldighed:

1) Valgforberedelsen må altid indeholde en grundig belysning af valgmulighederne og den vælgendes forudsætnin-ger og forventninger.

2) Eleverne må ikke sættes i valgsituati-oner, der er for vanskelige for dem, dvs. afgørelser, hvis forudsætninger eller konsekvenser er så komplicerede, at ele-verne ikke kan overskue dem.

3) I begyndelsen vælges mellem 2 enkle muligheder, senere mellem flere og mere komplicerede.

4) Det må på forhånd aftales, i hvilket omfang en afgørelse skal være bindende, eller om der kan vælges om.

5) Efter et valg må fremgangsmåden og resultatet analyseres og vurderes.

Hertil skal dog føjes, at man også i nogle tilfælde kan fremme formålet ved at gå frem på en mindre velforberedt og syste-matisk måde. Eleverne vil have behov for også at prøve at »tage en risiko« ved at vælge impulsivt og siden analysere forløbet. Der bør ikke investeres større anstrengelser i den konkrete valgforbere-delse, end beslutningens vigtighed kan bære.

Der er ingen tvivl om, at en række ak-tivitets- og samværsformer uden for de egentlige skolefag vil have betydning for den almene valgforberedelse. Der skal her kun peges på lejrskoleophold og på klasselærerfunktionen, som begge vil blive nærmere omtalt i senere afsnit (henholdsvis 6.8. og 7.2.).

4

Uddannelses- og erhvervsorienterende momenter i de forskellige skolefag

I det følgende er det antydnet, på hvilken måde uddannelses- og erhvervsorienteringen kan støttes gennem det arbejde, der finder sted i de forskellige skolefag. Der tænkes altså her ikke på kundskaber og færdigheder til brug for fortsat uddannelse og erhverv, men dels på, hvordan valgforløbene kan underbygges, dels på elevernes forberedelse til selve uddannelses- og arbejdstilværelsen efter skolen, jfr.1.4.

4.1. Emneområdet »Valgmuligheder« (2.1.)

Adskillige fag, bl. a. *dansk, historie* og *samtidsorientering* kan give mulighed for at arbejde med beskrivelser af funktioner, redskaber, miljøforhold, kønsrolleproblemer m. v. i erhvervsliv og uddannelse, før og nu. Endvidere vil der kunne arbejdes med interviewøvelser og ekskursioner af betydning bl. a. for indsamling af informationer til valgforberedelsen, skriftlige opgaver i tilknytning til praktik-ophold og studiebesøg, benyttelse af håndbøger m. v.

Fagene *fysik/kemi, geografi, biologi* samt manuelt betonedede fag som *form-*

ning, håndarbejde, sløjd og *hjemkundskab* kan hver for sig give visse bidrag i form af grundviden om materialer, funktioner og processer på forskellige erhvervsområder, navnlig når disse tilknytningspunkter bliver trukket frem i undervisningen. I praksis er denne »indbyggede« valgforberedende information dog oftest af beskedent omfang.

4.2. Emneområdet »Personlige forudsætninger« (2.2.)

Alle fag kan her give støtte i den forstand, at elevernes viden om deres fremgang i og interesse for fagets indhold og funktioner kan være af betydning for, om de føler sig tiltrukket af på længere sigt at beskæftige sig med emner af denne karakter.

Det vil dog sjældent være muligt at drage direkte slutninger til aktuelle valgmuligheder. Det kan være frugtbart som et led i uddannelses- og erhvervsorienteringen at gennemdrøfte med eleverne, hvilke forbindelsestråde der kan være mellem skolefagene og den enkeltes uddannelsesønsker og muligheder for at realisere disse.

4.3. Emneområdet

»Forberedelse og gennemførelse af uddannelses- og erhvervsvalg« (2.3.)

Alle fag har mulighed for at bidrage hertil, hvis der i undervisningen indgår valgsituationer, som eleverne forberedes til, og som senere analyseres med henblik på, at de indhøstede erfaringer gøres nærværende for eleverne, jfr. 3.

4.4. Emneområdet

»Uddannelses- og erhvervsforhold i samfundsmæssig belysning« (2.4.)

De af skolens fag, hvori emner af denne karakter kan indgå, vil navnlig være dem, som er nævnt under 4.1. (»Valgmuligheder«), idet disse to emneområder har meget med hinanden at gøre. Det vil ofte være hensigtsmæssigt, bl. a. tidsbesparende, at søge at tage begge områderne med, når der indsamles information om konkrete emner, f. eks. under studiebesøg.

5

Undervisning i uddannelses- og erhvervsorientering

Selv om man almindeligvis i skolen ofte kommer ind på emner, der har betydning for uddannelse og erhverv, er der alligevel behov for en samlende og supplerende undervisning på dette område, og denne undervisning omtales i de følgende to afsnit.

5.1. Valgforberedelse (2.1., 2.2. og 2.3.)

Den valgforberedende undervisning skal bidrage til, at eleverne undgår forhastede uddannelses- og erhvervsvalg, og til, at de får udvidet deres kendskab både til deres egne forudsætninger og til valgmulighederne. Derfor bør de drøftelser og øvelser, der direkte lægger op til den enkelte elevs situation, vente til det klassetrin, hvor det pågældende valg er umiddelbart forestående.

For at kunne fastholde elevernes interesse må undervisningen være i klar sammenhæng med konkrete valgproblemer, enten kortsigtede eller langsigtede. Det er vigtigt at undgå en teoretiserende gennemgang af almene problemstillinger og af tørre fakta om erhvervs- og uddannel-

sesforhold. På den anden side må man sikre sig, at vigtige valgmuligheder ikke forbigås i orienteringen, idet det gælder om at udvide elevernes horisont og beslutningsgrundlag. De foreliggende valgmuligheder, herunder også skolens egne undervisningstilbud, må derfor i hovedtræk præsenteres for eleverne som indledning til en fordybelsesfase, hvor eleverne i grupper eller enkeltvis arbejder efter deres interesser.

Der er erfaring for, at eleverne ved forberedelse af de egentlige undervisnings- og erhvervsvalg kan have stort udbytte af at drøfte cases eller at gennemføre rollespil, hvor de i praksis forekommende relevante forhold som skolekundskaber, interesser, forældreønsker, økonomi etc. er konkretiseret gennem eksempler, som muliggør engagement eller identifikation. Det kan under dette arbejde komme til at stå eleverne klart, at de må vurdere valgmulighederne ud fra en prioritering af egne ønsker og forventninger, og at de fleste mennesker ved deres uddannelses- og erhvervsvalg lægger vægt på følgende: Hvad man skal beskæftige sig med. Hvor meget man kommer til at tjene. Hvor sikker man kan være på at få et varigt job.

Hvor let det er at blive forfremmet eller forbedre sin stilling. Hvor stor selvstændighed og frihed man kan regne med. Om man får brug for sine evner og kundskaber. Om man får et miljø, man kan trives i.

De dele af uddannelses- og erhvervsorienteringen, der giver eleven anledning til at arbejde med sine personlige forhold, problemer, ønsker osv., bør være engagerende og udviklende, men kan rumme en risiko for, at eleven rokkes i sin selvtillid eller føler sig gået for nær af lærer eller kammerater. Denne risiko er formentlig større her end på de fleste andre af skolens arbejdsområder, fordi emnet efter sin natur bevæger sig i nærheden af så ømtålelige forhold som elevens opfattelse og vurdering af sig selv. Læreren må derfor ved sin tilrettelæggelse af undervisningen søge at undgå eller formindske denne risiko, ligesom han til stadighed må være opmærksom på, om der opstår situationer, der kan være uheldige for en eller flere af eleverne. Dette forudsætter en åben og tillidsfuld atmosfære, såvel mellem eleverne indbyrdes som mellem disse og læreren, ligesom det er vigtigt, at forældrene forstår sigtet med en sådan undervisning.

Det er af afgørende betydning, at behandlingen af emner som erhvervenes krav og den enkeltes forudsætninger undgår at blive præget af en »statisk« grundbetragtning. Den enkelte kan udvikle sig og til en vis grad råde bod på eventuelle svage punkter, og de krav, der stilles i uddannelser og erhverv, er mindre faste og bestandige, end de fleste antager. De unge kan selv være med til at forme vilkårene i uddannelses- og erhvervslivet.

5.2. Uddannelses- og erhvervskendskab (2.4.)

Det må tilstræbes, at eleverne opbygger et vist overblik over den samlede struktur af erhvervsliv og uddannelsesveje og kender noget til det indbyrdes slægtskab i og mellem grupper eller »familier« af uddannelser og erhverv. Eleverne må have en vis orientering om vigtige erhverv og uddannelser, selv om disse aldrig vil kunne blive reelle valgmuligheder for dem. Eksempelvis har også hjælpeskoleelever krav på at få et begreb om, hvad et universitet er for noget. Erhvervsforhold i by og på land bør i et vist omfang være bekendt for eleverne fra begge disse områder. Drengene må kende noget til pigernes situation i uddannelses- og erhvervsvalget og omvendt. Undervisningen bør af disse årsager ikke gøres for bundet til forskellige egne, skoleformer eller kategorier af elever, selv om man i vid udstrækning tager udgangspunkt i skolens omgivelser, det nære samfund. Undervisningen må give eleverne et ret fyldigt indblik i de problemer omkring arbejdslivets vilkår (sikkerhed, sundhed, trivsel, medbestemmelse m. v.), som er fremme i samfundsdebatten.

Hovedvægten lægges på elevernes selvvirksomhed ved indsamling og bearbejdelse af stof, f. eks. gennem studiebesøg, interviews, undersøgelse af egnens uddannelses- og erhvervsmuligheder og forholdene på udvalgte arbejdspladser, brug af arbejdsbøger med notater, opgaver, udklip etc., diskussion af film, lyd-billedbånd, radio- og TV-udsendelser.

5.3. Placering i skolens arbejdsplan

Ved planlægningen af skoleåret må det ved den enkelte skole fastsættes, hvilke lærere der varetager uddannelses- og erhvervsorienteringen for de enkelte klasser.

Hvis undervisningen fordeles mellem flere lærere, må det være klasselærerens opgave, evt. støttet af en særlig lærer, at samordne og at knytte forbindelse mellem denne undervisning og det øvrige vejledningsbetonede arbejde for klassens elever, jfr. 7.2.

Vedrørende tilrettelæggelses- og placeringsproblemer op gennem skoleforløbet skal bemærkes følgende:

1 –6. klassesettrin.

Selv om der på disse klassesettrin næppe bliver tale om egentlig uddannelses- og erhvervsorientering, er det her, skolen kan lægge grunden til en selvstændig problembehandling, også i valgsituationer, (jfr. 2.1., 2.2. og 2.3.).

Der er ligeledes mange muligheder for at give eleverne en begyndende fortrolighed med forhold og vilkår i det liv, der omgiver skolen.

7. klassesettrin.

Efter at undervisningspligten er forlænget, har arbejdet på 7. klassesettrin ændret karakter. Vægten lægges nu på en videreførelse af elevernes arbejde med uddannelses- og erhvervsforhold i almindelighed, en indføring i hovedtrækkene af de muligheder, der venter efter skolen, og en forberedelse til valg mellem fag, evt. niveau, mellem skoleafdelinger og mellem mulighederne for at opfylde un-

dervisningspligten, herunder også uden for folkeskolen. Der er dog grund til at pege på, at eleverne på dette trin kan være inde i en stærk personlig udvikling, og at det ikke er skolens opgave at give dem for faste forestillinger om deres forudsætninger og muligheder i uddannelsessystemet, jfr. 5.1.

8. klassesettrin.

Det bør i vid udstrækning være muligt at individualisere og lade eleverne, f. eks. i grupper, vælge emner, delemner eller projekter. Som eksempel herpå kan nævnes skolen som arbejdsplads, evt. sammenlignet med overskuelige arbejdspladser i skolens nærhed, og en analyse og vurdering af det nyligt overståede valg på 7. klassesettrin, dvs. forudsætninger, procedure, konsekvenser etc.

9. klassesettrin.

Selv om en del af eleverne fortsætter i skolen i endnu et skoleår, må uddannelses- og erhvervsorienteringen på 9. klassesettrin tage sigte på at give elever og forældre et rimeligt grundlag for stillingtagen til den enkeltes uddannelses- og erhvervsmuligheder efter undervisningspligtens ophør. Der vil være behov for at tage hensyn til de enkelte elevs forskellige interesser og hele situation, sammenholdt med de reelle uddannelses- og erhvervsmuligheder. På dette klassesettrin vil der kunne bygges på et betydeligt selvarbejde, hvis eleverne spores ind på opgaver og øvelser, der kan hjælpe dem i deres overvejelser over fremtiden. Hertil hører bl. a. emner som ansøgningsteknik, ansættelses- og optagelsesprocedurer og tilmeldelsesfrister. På dette som på de øvrige klassesettrin er det vigtigt at gen-

nemføre forskellige af de i det følgende beskrevne arrangementer, som kan skabe kontakt til videreuddannelsesmulighederne og formidle reelle miljøoplevelser.

10. klassestrin.

Uanset elevernes fagkombinationer vil en stor del af eleverne i 10. skoleår være i en usikker situation med hensyn til deres fremtid. Ofte er de blevet i folkeskolen et år mere på grund af en sådan usikkerhed. Andre elever vil være stærkt målindstillede og tilsyneladende »færdige« med deres personlige valgforberedelse. Som følge af denne spredning må der – alt efter den enkelte klasses situation – være mulighed for at tilrettelægge en undervisning, som i vid udstrækning er indrettet efter – og aftalt med – den enkelte elev. Dette udelukker ikke, at en del elever kan arbejde i grupper i en periode, eller at visse arrangementer kan gennemføres for hele klassen, evt. for flere klasser.

5.4. Materialespørgsmål

Selv om der arbejdes mest muligt med emner, hvor elever og lærere selv henter oplysninger i det omgivende samfund, vil der være behov for læsestof, AV-materiale m. v.

Til alle skoler har der hvert år været udsendt en ajourført udgave af »*Uddannelse og Erhverv*«, katalog over 5–600 bøger, brochurer, film, lydbilledbånd m. v., som vil kunne være af betydning for undervisningen. Kataloget udgives af Fællesudvalget mellem Erhvervsvejled-

ningsrådet og Folkeskolens Læseplansudvalg, der tillige udsender forskelligt elev- og læremateriale til støtte for uddannelses- og erhvervsorienteringen.

Den officielle kilde til uddannelses- og erhvervsoplysninger er *Erhvervskartoteket* (udgivet af arbejdsdirektoratet), som regelmæssigt ajourføres. Uanset at nogle af artiklerne ikke er skrevet med henblik på folkeskolens elever, må disse gøres fortrolige med brugen af kartoteket.

Foruden de nævnte officielle publikationer foreligger der en række forlagsudgivne skolebøger til brug for uddannelses- og erhvervsorientering. Materiale til brug for samfunds- eller samtidsorientering indeholder som regel afsnit af betydning for dette område. En række organisationer og institutioner udsender brochurer, film, lydbilledbånd m. v. om specielle uddannelser, erhverv eller problemområder. Skolerne er undertiden i tvivl om, hvorvidt det er rigtigt at inddrage materiale i undervisningen, som er partsbestemt, tendentiøst eller direkte reklamepræget. Hertil må anføres, at eleverne i deres hverdag er omgivet af meningspåvirkende budskaber, og at det netop er en vigtig opgave for skolen at opøve elevernes kritiske sans og deres agtpågivenhed over for ensidige påvirkninger. Hertil er materiale af den nævnte art velegnet. Eleverne må bl. a. lære at kontrollere oplysningers pålidelighed og at skaffe supplerende viden. Der er grund til specielt at pege på forældelsesproblemet, idet uddannelses- og erhvervsforhold er undergivet hastige ændringer. Kun beskrivelser af generelle uddannelses- og erhvervsforhold kan have gyldighed gennem nogle år.

Erhvervsvejledere, skolekonsulenter, kontaktlærere (skolevejledere) og andre

udarbejder ofte et vejledningsmateriale, der oplyser om de aktuelle muligheder i det lokale område. Det vil ligeledes være de nævnte, der – tillige med skolebiblio-

tekar og skolecentral – er rede til at bistå den enkelte lærer med at udvælge og fremskaffe egnet materiale til undervisningen.

Arrangementsformer i tilknytning til uddannelses- og erhvervsorientering

6

6.1. Indledning

Uddannelses- og erhvervsorientering er et undervisningsområde, som i vidt omfang forudsætter kontakt med det omgivende samfund, dels ved, at der på skolen arrangeres møder med erhvervs- og uddannelsesfolk, udstillinger, forevisning af film og lydbilledbånd m. v., dels ved, at eleverne gennemfører studiebesøg eller udsendes i orienterende praktikophold på arbejdspladser eller uddannelsessteder (gymnasier, HF-kurser, tekniske skoler, handelsskoler m.v.). Undertiden kombineres elementer fra de nævnte arrangementsformer.

De arbejdsformer, der her skal omtales, bruges i øvrigt også i skolens indre oplysnings- og kontaktarbejde. Således kan indholdet af valgfag levendegøres for interesserede elever og forældre ved besøg i klasser på efterfølgende årgangstrin eller gennem »høringer« af elever og lærere fra disse trin. Socialt eller pædagogisk interesserede elever på ældste trin kan aflægges studiebesøg eller have praktik i de yngste klasser etc.

6.2. Uddannelses- og erhvervspraktik

Praktikophold indgår i de fleste skoler

som led i undervisningen på 9. og 10. klassestrin.

6.2.1. Praktikkens hovedtræk.

I praktikperioden arbejder eleven på et praktiksted, oftest i dettes normale arbejdstid. Det kan være en privat eller offentlig virksomhed eller institution, f. eks. en uddannelsesinstitution.

Praktikken organiseres oftest sådan, at hele klassen sendes ud på samme tid, dog med undtagelse af elever, som foretrækker at blive på skolen. Det forekommer også, at eleverne udsendes enkeltvis, fordelt over hele skoleåret, og at varigheden af praktikopholdet afpasses efter elevens behov, men de fleste praktikophold er af én eller to ugers varighed. Det tilstræbes ofte at give eleverne i hvert fald to praktikoplevelser.

6.2.2. Formål og virkning.

Det er hensigten, at eleverne skal få kendskab til forholdene og arbejdsfunktionerne på praktikstedet ved at deltage i det praktiske arbejde i så stor udstrækning som muligt. Dette kendskab til forskellige miljøer og arbejdssituationer vil kunne få betydning for elevens personlige stillingtagen i uddannelses- og erhvervsspørgsmål. Det kan også bidrage til bredere forståelse af andre menne-

skers livsvilkår og for samfundsforhold i almindelighed. Erfaringer fra praktikken kan endvidere være en hjælp, når eleven skal overveje sine egne forudsætninger og forventninger i forhold til de foreliggende valgmuligheder.

Det er et almindeligt indtryk, at praktikken er den form for uddannelses- og erhvervsorientering, der har den største virkning. Fra praktikstederne høres som regel kun om gode erfaringer. Dog fremføres det ofte, at praktikopholdene er for korte til, at praktikanterne kan nå at få et fyldestgørende billede af det pågældende uddannelsesområde eller erhverv. Af og til anføres den betænkelighed, at en elev kan blive skræmt bort fra et i øvrigt fornuftigt valg af uddannelse eller erhverv, da den første tid på praktikstedet kan være præget af forvirring og tilpasningsbesvær – en situation, som eleven vanskeligt kommer ud over under et kort ophold.

Praktikken vil dog under alle omstændigheder have betydning for elevernes personlige stillingtagen. Men denne virkning kan variere, afhængigt af den enkelte elevs situation. Nogle elever vil på praktiktidspunktet være opladt for argumenter for og imod valget af det pågældende område. Andre kommer af forskellige grunde ud i pladser, som de ikke uddannelsesmæssigt er direkte interesserede i. Atter andre er endnu ikke nået frem til en rimelig grad af stillingtagen, men har alligevel fulgt skolens opfordring til at angive praktikønsker. Elever, der helst ikke vil i praktik, bør blive på skolen.

Disse og endnu flere situationer vil kunne forekomme i en og samme klasse. Det vil derfor være værdifuldt at tilstræbe en vis *individualisering* af sigtet

med praktikken, afpasset efter elevernes forskellige situationer og behov, og denne individualisering bør afspejle sig i de former, hvorunder forberedelse og efterbehandling finder sted. Mange elever må således have mulighed for at lægge hovedvægten på praktikkens alment samfundsorienterende sigte.

6.2.3. Forberedelse og efterbehandling.

Der må ved forberedelse, gennemførelse og efterbehandling af praktik vises omhu og forsigtighed. Både lærere og praktikværter må søge at forebygge eller udrydde fejlopfattelser og forhastede slutninger hos de unge. Det er navnlig vigtigt, at eleverne undgår en »statisk« opfattelse af vilkår og muligheder (jfr. 5.1. slutningen). Til forberedelsen hører bl. a., at eleverne har fået et vist kendskab til erhvervs- og uddannelsesforhold, dels i almindelighed, dels vedrørende det område, praktikken omfatter. Endvidere må praktikkens formål drøftes med eleverne bl. a. som grundlag for deres angivelse af praktikønsker. Det er ligeledes nødvendigt, at eleverne får lært, hvordan de kan indsamle og registrere oplysninger og erfaringer fra opholdet.

Efterbehandlingen må navnlig tage sigte på, at eleverne udveksler erfaringer og synspunkter, og at de inddrager dette stof i det fortsatte arbejde med valgforberedelsen. Det må antages, at forberedelse og efterbehandling kan have lige så stor betydning for eleverne som selve praktikken.

6.2.4. Samarbejdet med praktikstederne.

Praktikværter påtager sig et ekstraarbejde ved at tage imod praktikanterne. Til gengæld opnår de en social og men-

neskelig kontakt med den lokale ungdom og med skolens folk – en kontakt, der kan fremme den gensidige forståelse for forhold, som er af betydning ved de unges overgang til uddannelse eller beskæftigelse.

Hvis praktikken skal lykkes, er det nødvendigt, at der er god forståelse og kontakt mellem det enkelte praktiksted og skolen. Praktikværter må således acceptere, at elever måske ikke nærer aktuelt ønske om at vælge de pågældende erhverv, men i første række kommer for at gøre iagttagelser og samle erfaringer fra arbejdslivet til brug for klassens videre arbejde.

Det er en fordel, at der er lagt et program for, hvordan praktiktiden skal udnyttes. Det samme program kan i reglen bruges flere gange, og det kan i store træk være fælles inden for samme branche. Det bør udarbejdes med deltagelse af erhverv, skole og evt. erhvervsvejledning.

Praktikstederne bør ligeledes, hvor det er praktisk muligt, søges inddraget i den undervisningsmæssige forberedelse og efterbehandling af praktikken, i hvert fald i tilrettelæggelsen heraf.

I nogle tilfælde kan praktikstedet gøre iagttagelser vedrørende elevens arbejdsform, væremåde etc., som eleven bør kende med henblik på de fortsatte valgovervejelser. De kan gives til eleven eller til den lærer, der fører tilsyn med praktikken. Der bør dog advares imod at indhente sådanne oplysninger rutinemæssigt for alle elever, f. eks. i skemaform. Omvendt er der erfaring for, at elevernes beretning om opholdet kan give skolen og praktikstedet en tilbagemelding, der kan være nyttig med henblik på det fortsatte samarbejde.

6.2.5. Samarbejdet med hjemmene.

Erfaringen viser, at uddannelses- og erhvervspraktik er et anliggende, som kan fremme et udbytterigt samarbejde mellem skole og hjem. Forældrene har i deres egenskab af erhvervsudøvere mange muligheder for at bidrage med information eller med forslag til praktiksteder. De kan på samme måde som praktikværterne inddrages i for- og efterbehandlingen, og de bør gennem mødevirksomhed kunne deltage i overvejelserne om målsætning og praktisk tilrettelæggelse. Det enkelte praktikophold må, evt. skriftligt, accepteres af det pågældende hjem.

6.2.6. Kontakt og tilsyn med eleverne.

Medens eleverne opholder sig i praktik, bør en lærer være til rådighed for tilsyn med eleverne og eventuel henvendelse fra praktikværter og forældre. I en del tilfælde vil det være tilstrækkeligt for læreren at holde kontakt med praktikstedet gennem en enkelt telefonopringning, men i andre tilfælde vil et eller flere besøg på arbejdspladsen – i forståelse med virksomheden – være hensigtsmæssige. Med henblik på efterbehandlingen vil det være en fordel, at læreren besøger praktikpladserne eller en del af dem.

6.2.7. Erstatningsspørgsmål.

Praktikanterne omfattes ikke af ulykkesforsikringslovens regler, men der vil i tilfælde af ulykker, som måtte overgå skoleelever og andre erhvervsvejledningssøgende i forbindelse med ophold i erhvervspraktik, blive ydet erstatning af statskassen efter ulykkesforsikringslovens regler. Det er en forudsætning, at praktikken organiseres af en skole eller et erhvervsvejledningskontor.

På lignende måde som for ulykkesrisikoen er der skabt hjemmel for, at der af statskassen kan udredes erstatning for skader, som måtte forvoldes gennem praktikophold.

I påkommende ulykkes- eller skadetilfælde vil fremgangsmåden være den, at hjemmet, skolen, praktikvirksomheden eller vedkommende erhvervsvejleder udfylder et anmeldesskema, som rekvireres fra det stedlige arbejdsformidlingskontor. Skemaet indsendes gennem kontoret til arbejdsdirektoratet, der forestår ordningens nærmere administration.

6.2.8. Praktiske forhold.

Det er vigtigt, at eleverne kan fremsætte deres ønsker om praktik ud fra deres interesser, upåvirket af eventuelle for tjenstmuligheder i praktiktiden. Eleverne får derfor ikke løn eller nogen anden form for betaling.

Praktikanten giver meddelelse om sygdom såvel til praktikstedet som til skolen.

Praktiksted vælges om muligt nær elevens hjemsted. Men det kan i enkelte tilfælde være nødvendigt, at praktikken finder sted i en anden egn. Transportudgifter afholdes af skolen eller hjemmet.

Praktikken i en egn må samordnes på en sådan måde, at de enkelte virksomheder ikke overbelastes gennem ukoordinerede henvendelser fra forskellige sider. Samtidig er det vigtigt, at der ikke fra den enkelte skoles side tages eneret på praktiksteder, der efter deres natur bør kunne benyttes af flere skoler i området.

6.3. Arbejdspraktik

En særlig form for praktik er den såkaldte *arbejdspraktik*, der ofte anvendes

over for specialklasseelever i deres sidste skoleår.

Arbejdspraktikken griber dybere ind i skolens normale funktioner end noget andet arrangement, idet op imod halvdel af undervisningstiden almindeligvis anvendes til praktik.

Arbejdspraktikken tjener først og fremmest til at gøre eleven fortrolig med arbejdsfunktioner og arbejdsvilkår uden for skolen. Desuden er der ofte mulighed for, at eleven kan finde en arbejdsplads, hvor han eller hun kan blive ansat, når skolegangen er afsluttet.

Arbejdspraktikken kræver i endnu højere grad end den foran omtalte uddannelses- og erhvervspraktik en grundig forberedelse og et tæt samarbejde mellem skole og praktiksted. Det vil oftest være specialundervisningens *kurator*, som formidler aftalerne, følger og støtter eleverne og løbende fungerer som kontaktpunkt for begge parter.

Da arbejdspraktik i princippet er et led i skolens undervisning, skal eleven ikke have nogen egentlig løn. Det er dog almindeligt, at det i aftalen om elevens arbejdsvilkår indgår, at der udbetales en »arbejdsdusør«, som sættes i passende forhold til elevens præstationer.

At eleven således ikke er arbejdstager i egentlig forstand medfører, at arbejdspraktik kan iværksættes uden hensyn til forskellige sociale ordninger, der er gældende i almindelige arbejdsforhold. Dog gælder arbejderbeskyttelseslovens sikkerhedsforskrifter i fuld udstrækning. Eleverne er ikke berettiget til feriepenge og sygedagpenge. De er heller ikke omfattet af arbejdsgiverens pligt til ulykkesforsikring.

I tilfælde af ulykke eller skade, forvoldt af eleven, vil fremgangsmåden ved

ansøgning om erstatning være den samme som beskrevet under Uddannelses- og Erhvervspraktik (6.2.7.)

Den lægeundersøgelse og helbredsattest, der kræves ved beskæftigelse af unge under 18 år, kan indtil videre udelades ved arbejdspraktik, forudsat at *skolelægen* påser, at de unge ikke sættes til arbejde, som de er uegnede til på grund af deres helbredstilstand. Attesten kræves derimod efter skolegangens ophør, også hvis eleven ansættes i den virksomhed, hvor arbejdspraktikken har fundet sted.

Arbejdspraktik falder ikke ind under lærlingelovens regler.

6.4. Studiebesøg

Studiebesøg på erhvervsvirksomheder og institutioner er utvivlsomt den ældste og hyppigst anvendte form for praktisk uddannelses- og erhvervsorientering.

6.4.1. Formål.

De formål, der ønskes fremmet, vil oftest være

at udvide elevernes kendskab til uddannelses- og erhvervsforhold i almindelighed, dels for at forberede valggrundlaget, dels for at øge forståelsen og respekten for andres arbejde,

at forberede praktik, dels for at gøre praktikønskerne mere realistiske, dels for at øve eleverne i at spørge og iagttage på en udbyttegivende måde,

at vise forbindelse mellem det, der læres i skolen, og de krav, der stilles i efterfølgende uddannelser og erhverv.

Der vil som regel være grund til at søge alle disse formål mere eller mindre tilgodeset ved hvert enkelt studiebesøg.

6.4.2. Tilrettelæggelse.

Det er mange læreres erfaring, at besøget i den mindre, let overskuelige virksomhed eller institution er det, der lykkes bedst. De større og mere komplicerede virksomheder, der tegner en del af billedet af det industrialiserede arbejdsliv, bør imidlertid lægge beslag på en rimelig del af det samlede besøgsantal, navnlig på de ældste klassetrin.

Besøgsprogrammer for forskellige klasser vil nok i nogen grad være forskellige, men vil oftest indeholde så mange fælles træk, at udarbejdede programmer bør stilles til rådighed for alle lærere, som vil være interesseret i det pågældende besøgssted.

Et gennearbejdet besøgsprogram vil som regel kunne anvendes med få ændringer til mange besøg. Programmet udarbejdes af skolens og besøgsstedets repræsentanter i forening, eventuelt med bistand af erhvervsvejledningen.

6.4.3. Forberedelse, gennemførelse og efterbehandling.

Uanset formålet må studiebesøget forberedes, gennemføres og efterbehandles omhyggeligt. Forsømmelser i disse henseender vil forringe udbyttet og i det lange løb umuliggøre besøgsarbejdet.

Læreren må give en vis forhåndsorientering om besøgsstedet eller sætte eleverne i stand til selv at skaffe sig baggrundsviden bl. a. om besøgsstedets arbejdsopgaver og nødvendige fagudtryk.

For at udnytte besøget bedst muligt må eleverne have klargjort sig, hvad de vil undersøge på stedet, og de må – enkeltvis eller i grupper – påtage sig at finde stof til løsning af nogle konkrete opgaver. Opgaverne vil ofte samle sig om emner som arbejds- og ansvarsforde-

ling, uddannelsesforhold, arbejdsmiljø og sikkerhed.

Der kan være grund til at pege på, at der i en besøgssituation kan ligge noget kunstigt, navnlig i rollefordelingen mellem eleverne og de ansatte, der bliver »kigget på« som udstillingsgenstande. Dette problem bør drøftes åbent med eleverne, og det vil være værdifuldt, hvis man også på værtssiden er opmærksom herpå.

Ved en afsluttende samtale bør der gives eleverne lejlighed til at stille spørgsmål, som de ikke har kunnet stille under rundgangen.

Staten yder erstatning i tilfælde af ulykker eller ved skadeforvoldelser på lignende måde som ved praktik (6.2.7.). Efterbehandlingen bør ske snarest muligt efter besøget. Hertil hører mundtlige og/eller skriftlige referater fra grupperne og fra elever, som har haft individuelle opgaver.

6.4.4. Besøg for forskellige klassetrin.

Almindeligvis er elever til og med 8. klassetrin for umodne til at bearbejde mere komplicerede forhold under studiebesøg. Derfor bør besøg på disse klassetrin, som i øvrigt kan være værdifulde, gå ud på at iagttage mere enkle forhold i samfunds- og arbejdslivet. Fra 7. klassetrin er det nærliggende at inddrage de nærmest efterfølgende undervisningstilbud, f. eks. ved besøg i højere klasser, i ungdoms- og efterskoler m. v.

Man må søge at tilrettelægge så forskelligartede besøg, at det samlede program gennem de sidste skoleår belyser valgmulighederne i hovedtræk.

Det er ligeledes vigtigt at sørge for, at studiebesøgene viser nogle af de forskelligheder, der kan forekomme med hen-

syn til virksomhedernes arbejdsopgaver, struktur, miljøforhold m. v. jfr. 2.4.

6.4.5. Studiebesøg med andre formål.

Studiebesøg, der gennemføres med uddannelses- og erhvervsorienterede sigte, kan tillige betragtes som led i en bredere samfunds- eller samtidsundervisning. Omvendt benyttes studiebesøg undertiden med et andet sigte end uddannelses- og erhvervsorientering, selv om det, f. eks. ved en drejning af tilrettelæggelsen og forberedelsen, ville være muligt også at udnytte besøget til dette formål. Det vil være hensigtsmæssigt for skolen at sørge for en vis koordinering, så at studiebesøgene, der er en tidkrævende arbejdsform, også for besøgsstederne, udnyttes så alsidigt som muligt i undervisningen. Dette forudsætter et samarbejde mellem lærerne i den pågældende klasse.

6.5. Uddannelsesdage

En særlig form for studiebesøg er karakteriseret ved, at skolerne i et område på samme dag sender elever på studiebesøg i de uddannelsesinstitutioner, der findes i området. De fleste uddannelsesinstitutioner har en ret begrænset kapacitet med hensyn til at modtage elever på studiebesøg. Der kan derfor være god grund til at udnytte besøgs mulighederne på den måde, at hver enkelt kun besøges af elever, der gerne vil vide noget om netop denne uddannelsesinstitution.

Da uddannelsesdage ofte tilrettelægges for et område, som dækker flere kommuner, kan det være nødvendigt, at aftaleformidling m.v. centraliseres. Dette kan f. eks. ske ved, at erhvervsvejledere, skolekonsulenter og evt. andre i området

etablerer et samarbejde om tilrettelæggelsen og afviklingen af besøgene.

6.6. Møder med fagfolk

Med fagfolk menes her folk fra faglige organisationer, virksomhedsledere, funktionærer, arbejdere, lærlinge m. v. Eller det kan være repræsentanter for stedlige uddannelsesinstitutioner.

Møderne organiseres ofte sådan, at en, to eller måske flere fagfolk kommer på skolen for at fortælle, besvare spørgsmål eller deltage i paneldrøftelse.

Fagfolk fra et større antal erhverv og uddannelser kan også være fordelt i en række klasseværelser eller ved små borde i et større lokale, således at elever og forældre kan søge oplysninger forskellige steder under mødet.

Ved en tredje form træder samtalemuligheden noget tilbage til fordel for praktisk demonstration af faglige redskaber og typiske arbejdsfunktioner i form af »arbejdende stande«, ofte i forbindelse med større udstillinger. Undertiden får eleverne lejlighed til selv at prøve enkle arbejdsfunktioner.

6.7. Featurearrangementer

Mange skoler gennemfører fra tid til anden et »featurearrangement«, idet flere klasser, evt. hele skolen eller endog flere skoler sammen, i en periode – oftest fra en dag op til en uge – ophæver det normale arbejdsskema og i stedet arbejder med et fælles projekt efter en forud lagt plan og opgavefordeling.

Et featurearrangement kan bestå i, at eleverne fra de ældre klassetrin arbejder med emner fra uddannelses- og erhvervs-

orienteringen. Hertil er især mere almindelige emner egnede, f. eks. undersøgelse af valgmuligheder efter 7. og efter 9. skoleår, undersøgelse af lokale uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder, arbejde med forberedelsen af erhvervspraktik, studiebesøg og arbejdspraktik.

6.8. Lejrskole

Næsten alle elever kommer på lejrskole mindst én gang i løbet af deres skoletid.

Lejrskolen kan være af betydning for uddannelses- og erhvervsorienteringen, idet eleverne kan møde mange forskellige erhvervsrepræsentanter og stifte bekendtskab med en række arbejdsfunktioner.

Undertiden arbejder man på lejrskolen direkte med emner, der har at gøre med uddannelses- og erhvervsorienteringen. I mange tilfælde bestræber man sig på at finde en lejrskole, i hvis nærhed man kan undersøge erhverv, som ikke findes derhjemme. Herved kan eleverne få et mere alsidigt billede af dansk erhvervsliv. I nogle dele af landet er der truffet aftale om, at elevbesøg på visse erhvervsvirksomheder formidles eller registreres gennem det stedlige erhvervsvejledningskontor eller skolekonsulenten for uddannelses- og erhvervsorientering.

6.9. Samarbejdsspørgsmål

Det gælder for næsten alle de her omtalte arrangementer, at de griber ind i det normale skolearbejde. Man kan derfor ikke tage dem i anvendelse uden i forvejen at have inddraget såvel forældrene (og eleverne) som de lærere, der i øvrigt underviser klassen. Det samme

gælder de erhvervsrepræsentanter, praktikværter og andre uden for skolens kreds, der skal medvirke i arrangementet.

De lærere, der berøres skema- eller undervisningsmæssigt, må være med til at planlægge, hvordan arrangementet kan bringes i pædagogisk sammenhæng med andre sider af skolens arbejde.

I mange tilfælde vil kontaktlærer (skolevejleder), erhvervsvejleder eller skolevæsenets konsulent for uddannelses- og erhvervsorientering kunne formidle dele af de nødvendige omlægninger eller aftaler eller i hvert fald være rådgivende for læreren.

Når det drejer sig om større virksomheder eller institutioner, der ønskes inddraget i skolernes uddannelses- og erhvervsorientering, kan det ofte være et problem at få forståelsen for arrangementet tilstrækkeligt udbredt i de forskellige afdelinger og personalekategorier. I mange tilfælde kan det være en farbar vej at bede *samarbejdsudvalget* bistå med at udforme de nærmere retningslinier.

I en række byer med opland er der oprettet kontaktudvalg mellem skole, erhverv og erhvervsvejledning. I udvalgene aftales ofte den stedlige ordning af praktik, studiebesøg m.v.

7.1. indledning

Som omtalt i afsnit 1.3. blev valgforberedelse (vejledning) tidligere stort set alene betragtet som personlig rådgivning, udført af specialister, medens man i de senere år har interesseret sig stærkt for undervisning, information, besøgs- og praktikoplevelser m. v. Tilbage står dog, at der altid vil melde sig et vist behov for individuel bistand, navnlig i perioderne umiddelbart forud for undervisningsmæssige valgafgørelser.

Der gøres undertiden forsøg på at drage en skillelinie mellem den vejledning, der angår valg af undervisning/uddannelse/erhverv, og den rådgivning, som vedrører elevens pædagogiske situation, sociale tilpasning og øvrige ve og vel. Erfaringen viser imidlertid, at det i praksis næppe er muligt at opretholde en sådan grænsedragning. Det drejer sig mere eller mindre om elevens totalsituation, og vanskeligheder på ét område kan have årsager eller følger på et eller flere andre.

Der er snarere tale om en skala, som rækker fra tilfælde, hvor afvejning af undervisningstilbud behersker billedet, til tilfælde, hvor problemet synes uden forbindelse med valg af fremtidsmuligheder.

Det er heller ikke hensigtsmæssigt at drage en fast skillelinie efter klassetrin. Behovet for vejledning kan findes helt fra skolestarten, f. eks. i form af indskolingsproblemer, hvis behandling kan være afgørende for, om der senere opstår vanskeligheder med uddannelses- og erhvervsvalg eller på anden måde. Skolens vejledende indsats bør derfor tilrettelægges med en sådan bredde, at den dækker hele skoleforløbet, med de forskelle der betinges af elevernes alder og hele situation.

Der kan være store variationer i vejledningsproblemernes styrke og alvor. I nogle tilfælde kan de være klaret med en enkelt kort samtale, i andre tilfælde nødvendiggøres årelang indsats af lærere, skolepsykologer, erhvervsvejledere, socialforvaltning, hospitaler m. v. Der er delte meninger om, hvor langt skolens muligheder og forpligtelser rækker i henseende til at opfylde elevernes behov for vejledning/rådgivning udover det undervisningsmæssige. En vis tilbageholdenhed kan i nogle tilfælde skyldes, at man ikke ønsker at overbetone problemets størrelse eller at overbeskytte eleverne, hvor de måske havde bedst af selv at tumle med problemerne.

Hertil kommer det væsentlige problem at sikre rådgivningens faglige kva-

litet, dels gennem en effektiv organisatorisk opbygning, dels gennem indsats på det uddannelsesmæssige område. Den langsigtede målsætning for vejledningsarbejdet er at forebygge vanskelighederne, således at den individuelle rådgivning i videst muligt omfang overflødiggøres.

En række træk ved udviklingen i skolen peger imidlertid i retning af, at vejledningsarbejdet må udbygges:

1. Med undervisningspligtens udvidelse – og i årene op til denne – er antallet af 13–17-årige i folkeskolen stærkt forøget, og en del elever, som tidligere ville have forladt skolen, fortsætter nu, eller de udskrives med benyttelse af dispensationsreglerne. Disse elever har ofte et særligt stort rådgivningsbehov, og der må i reglen knyttes forbindelser til vejledningsorganer, der kan videreføre skolens støttebestræbelser.

2. Opbygningen af interne valgmuligheder (valgfag m. v.) og flytningen af valgafgørelsen til forældre/ elev forudsætter informations-, vejlednings- og omvalgsprocedurer.

3. Demokratiseringsprocessen med øget elevdeltagelse i skolens beslutninger medfører større kontakt og fællesskabsfølelse mellem lærere og elever, hvorved det bliver naturligt at søge – og give – råd og vejledning.

4. Studievejledning er indført i HF og de erhvervsfaglige grunduddannelser og er under forberedelse andre steder i uddannelsessystemet. Det vil i det lange løb føles uholdbart, at der ikke i folkeskolen findes tilsvarende vejledningsmuligheder.

7.2. Klasselærerfunktionen

Der er tidligere (1.6.) peget på, at uddannelses- og erhvervsorienteringen hører sammen med skolens øvrige vel-færds- og trivselsbefordrende opgaver. Der er i dansk skole tradition for, at den centrale person vedrørende disse opgaver er *klasselæreren*. Det er derfor naturligt at henføre ansvaret for elevernes valgforberedelse til klasselærerfunktionen. Heri ligger ikke – som tidligere beskrevet – at klasselæreren personligt skal gennemføre hele valgforberedelsesprogrammet, men han må være den, som har ansvar for, at der tages initiativ til planlægning og koordineret gennemførelse af arbejdet i den enkelte klasse.

Vedrørende klasselærerens indsatsmuligheder i direkte kontakt med eleverne skal her omtales dels »klassens time«, dels personlige samtaler.

7.2.1. Klassenstime.

Det vil formentlig i de fleste skoler blive tilstræbt, at »klassens time« udvikler sig til at blive et fristed for elevernes egne ideer og ønsker om fællesaktiviteter, drøftelse af aktuelle problemer m. v. Det vil ikke være hensigtsmæssigt at inddrage disse timer, eller en del af dem, til de obligatoriske undervisningsemner, altså heller ikke til en systematisk uddannelses- og erhvervsorientering. Til trods herfor må man imidlertid vente, at eleverne i de perioder, hvor et undervisningsvalg står for døren, gerne vil drøfte perspektiverne og konsekvenserne af valget med klasselæreren og med hinanden. Hertil kommer, at mange af de aktiviteter, der vil finde plads i »klassens time«, fremmer elevernes selvkendskab og bidrager til at afklare deres holdnin-

ger og interesser i forhold til fremtidsmulighederne. Ligeledes vil eleverne i »klassens time« kunne drøfte, hvad de har haft ud af den hidtidige uddannelses- og erhvervsorientering, og hvilke ønsker og forslag de har vedrørende fremtidige arrangementer. »Klassens time« vil være et vigtigt middel for klasselæreren til at lære de enkelte elever, deres personlige situation og deres indbyrdes forhold bedre at kende. Herved får han øgede muligheder i valgforberedelsesarbejdet, dels det undervisningsmæssige, dels den personlige vejledning.

Der er med foranstående ikke taget stilling til det synspunkt, som undertiden fores frem, at enhver time bør være »klassens time«, forstået på den måde, at de øvrige timer nødig skulle blive uinspirerende, fordi elevernes friere udfoldelser henvises til denne særlige time.

7.2.2. Personlige samtaler.

Der kan vanskeligt opstilles regler for, i hvilket omfang klasselæreren må være til rådighed med individuel rådgivning for eleverne. Sådanne samtaler kan i indhold, varighed og hyppighed variere fra elev til elev, fra skole til skole og fra lærer til lærer. Der kan være tale om et kort, konkret spørgsmål i et frikvarter, eller det kan dreje sig om vedholdende problembehandling og støtte gennem flere år. Vejledningen vil ofte indeholde hjælp til selv vurdering i relation til valgmuligheder, således at metoder til betryggende evaluering af kundskaber, færdigheder m. v. vil få stor betydning.

Der er grund til at pege på den personlige faktor i vejledningsarbejdet. Selv om klasselæreren har status som den, der frem for andre lærere varetager klassens trivsel og velfærd, kan det fore-

komme, at enkelte elever ikke har let ved at komme i god kontakt med netop denne lærer, hvorimod de af en eller anden grund lettere betror sig til en anden af deres lærere. Det er vigtigt, at eleven i sådanne tilfælde har en reel mulighed for at søge hjælp, hvor han/hun ønsker det.

7.3. Forældresamarbejde

En af skolens opgaver vil være at drage omsorg for den sammenhængende information og systematiske valgopøvelse, som er nødvendig for elevens valg af uddannelse og erhverv. Men man ved med sikkerhed, at samspillet mellem eleven og hans omgivelser gennem opvæksten, forældre, søskende, kammerater m. v., rummer faktorer af fundamental betydning for valggrundlaget. Disse faktorer er vanskelige at identificere og analysere. De gør sig i hovedsagen gældende på det ubevidste plan og vedrører navnlig indstillinger, vurderinger, interesse-mønstre, men også forhold af betydning for selvstændighed og adfærd foran beslutningssituationer.

Det er en vanskelig opgave at opnå en egentlig koordinering af disse påvirkninger med den valgforberedelse, der finder sted i skolen. Det må imidlertid indgå i tilrettelæggelsen af uddannelses- og erhvervsorienteringen, hvordan man bedst kan nærme sig en løsning af problemet. Der kan peges på følgende hovedpunkter:

1. Grundsynspunkterne for elevernes fremadskridende beherskelse af valgproblemer, herunder også undervisnings- og erhvervsvalg (beskrevet i afsnittene 1.3., 1.8. og 3.) må søges drøftet med

forældrene. Dette kan ikke udsættes til de sidste skoleår, men bør påbegyndes tidligt i skoleforløbet, for at forældrene kan overveje deres egne indsatsmuligheder i lyset af disse synspunkter og principper. Emnet må tages op i forældremøder flere gange og gradvis uddybes.

2. Forældrene må underrettes i god tid, når der skal tages stilling til de forskellige undervisningstilbud – både om valgmulighederne og deres konsekvenser og om den valgforberedelse, skolen påtænker at gennemføre. Det er sjældent tilstrækkeligt at give skriftlig information herom, og det vil være værdifuldt at give forældre (og elever) lejlighed til at deltage i udformningen af valgforbere-

delsen. Når det gælder de valgforberedende arrangementer (praktik, studiebesøg, m.v.) kan forældrene i nogle tilfælde direkte yde bistand ved gennemførelsen. Tilsvarende bør forældre og elever inddrages i erfaringsudveksling og evaluering efter arrangementerne, jfr. 6.2.5.

3. Samarbejdet med forældrene bør tilrettelægges, så det bliver naturligt for forældrene at komme til skolen til rådslagning om den enkelte elevs trivsel, skolemæssige fremgang og valgmuligheder, – ikke blot på skolens initiativ forud for afgørelser om fortsat skolegang, men også løbende, når problemer opstår eller ønskes forebygget

8.1. Indledning

Det er tidligere (bl. a. under 1.2. og 6.9.) fremhævet, at uddannelses- og erhvervsorientering og øvrige vejledningsbetonede opgaver i skolen forudsætter organiseret kontakt og samvirke til mange sider, dels indadtil mellem skolens medarbejdere indbyrdes og mellem disse og elever/forældre, dels udadtil mellem den enkelte skole og en lang række institutioner, organisationer m. v., som kan bidrage til problemernes løsning.

8.2. Samarbejde om vejledningsopgaverne

Klasselæreren må, som det flere gange er fremhævet, være elevernes »tillidsmand« i den forstand, at det tilkommer ham at drage omsorg for, at de planlagte valgforberedende og vejledningsmæssige foranstaltninger kommer til udførelse, dels ved hans egen indsats, dels ved andres. Skolens ledelse har det administrative og pædagogiske ansvar for den samlede vejledningsvirksomhed og vil i mange tilfælde være direkte inddraget i dele af informations- og rådgivningsarbejdet.

Erfaringen har vist, at det – navnlig

ved større skoler – er vanskeligt at gennemføre et samlet vejledningsprogram, herunder bl. a. rimelig udnyttelse af hjælpemidler og arrangementer, hvis hver enkelt klasselærer er overladt til sig selv i dette arbejde. Det må i det mindste forudsættes, at klasselærerne gennem planlægningsmøder får lejlighed til at opstille koordinerede rammer for årets arbejde.

8.2.1. Kontaktlærere (skolevejledere).

I en række kommuner, hvor man har arbejdet meget med vejledningsproblemerne, har man valgt at støtte klasselærerne ved at udpege en enkelt lærer (eller to) til at varetage tværgående, koordinerende og konsultative opgaver på disse områder. Det kan være forskelligt fra sted til sted, hvilke opgaver man henlægger til denne særlige kontaktlærer (skolevejleder, rådgivningslærer, uddannelseskonsulent eller studievejleder), men det gælder generelt, at ansvaret fortsat hviler på klasselæreren, og at der er tale om en bistand til dennes arbejde.

Den særlige lærers arbejde vil i hovedsagen være at finde inden for følgende områder:

- Bistand ved klasselærernes planlægning af årets valgforberedelsesaktiviteter

- samarbejde med skolebibliotekar m. fl. om tilvejebringelse og udnyttelse af valgforberedende undervisnings- og oplysningsmateriale på skolen
- tilrettelæggelse og koordinering af studiebesøg, praktik og andre indlevelseshaktiviteter
- etablering af forbindelse til forskelligartede bistandsområder, når der er behov herfor
- konsultativ bistand ved valgforberedende undervisning og i rådgivningssituationer.

8.2.2. Skolelæger, skolesundhedsplejersker m;fl.

Skolelægeinstitutionen indgår i stigende grad i samarbejde med skolens øvrige personale for at varetage trivselsopgaver i bred forstand, herunder også for at bistå med at inddrage de helbredsmæssige aspekter i den valgforberedende undervisning og i den individuelle rådgivning. Det er i dette program navnlig af vigtighed at følge de elever, hvis udvikling trues af sociale eller helbredsmæssige årsager. Regelmæssige konferencer eller samråd mellem de medarbejdere i skolen, som kender de pågældende elever, må anses for et nødvendigt middel hertil.

8.2.3. Skolekonsulenter.

Amter og kommuner har mulighed for at oprette stillinger som skolekonsulent for uddannelses- og erhvervsorientering. Disse konsulenter vil være til rådighed med konsultativ bistand, uddannelseshaktiviteter, regional planlægning m. v. inden for de opgaveområder, som er nævnt foran under »Kontaktlærere« (8.2.1.).

8.2.4. Skolepsykologer og kuratorer.

De skolepsykologiske kontorer, hvortil skolekonsulenterne for kuratorvirksomhed er knyttet, vil navnlig kunne bistå skolen/klasselæreren i vejledningstilfælde, hvor der er behov for særlige foranstaltninger med henblik på at støtte elevens skolemæssige funktion og almene trivsel. For elever, der modtager specialundervisning, vil der være mulighed for bistand fra kurator såvel vedrørende det kollektive og individuelle vejledningsarbejde som ved overgangen og tilpasningen til erhvervmæssig uddannelse og beskæftigelse. Se i øvrigt 6.3.

8.2.5. Den offentlige erhvervsvejledning.

Det har siden 1955 hørt til den offentlige erhvervsvejlednings opgaver at hjælpe skolerne med planlægning og gennemførelse af uddannelses- og erhvervsorientering. Arbejdsformidlingskontorerne erhvervsvejledere, der i mange tilfælde er deltidsansatte lærere, vil navnlig kunne bistå skolerne på følgende områder:

- Indslag i uddannelses- og erhvervsorienteringen på de ældste klassetrin, navnlig om aktuelle og lokale uddannelses- og erhvervsforhold,
- fremskaffelse af besøgssteder og praktikpladser samt i nogle tilfælde koordination og administration på disse områder, herunder også tilrettelæggelse af valgforberedende møder m.v.,
- individuel vejledning af elever og forældre, der henviser til AF-kontorerne,
- materialeforsyning

8.2.6. Sociale institutioner.

I forbindelse med individuel vejledning til de særligt truede elevgrupper vil der fra tid til anden opstå behov for rådgiv-

ning fra eller henvisning til de mangear-
tede institutioner m. v. på det sociale
område. Klasselæreren vil i sådanne til-
fælde ofte handle i samråd med kontakt-
lærer, skolelæge, skolepsykolog eller er-
hvervsvejleder, men altid med skolele-
delsens indforståelse. Den kommunale
social- og sundhedsforvaltning vil i de
fleste tilfælde være det rette sted at søge
kontakt med for at tage bestik af hjælpe-
mulighederne.

8.2.7. Skoleformer uden for folkeskolen.

De uddannelsesområder, som modtager

eleverne efter folkeskolen, dvs. gymna-
sier, HF-kurser, erhvervsskoler m. v.,
klager ofte over, at eleverne er for dår-
ligt informerede om, hvad der venter
dem. Disse skoler er i almindelighed
særdeles interesserede i at samarbejde
med de folkeskoler, hvorfra de modtager
elever, om at tilrettelægge vejledningsak-
tiviteter, der kan bøde på denne mangel.
Det drejer sig her om behov af regional
karakter, hvorfor det oftest vil være na-
turligt at inddrage skolekonsulenter
og/eller erhvervsvejledere i den nær-
mere planlægning.

Læseplanudvalgets fagudvalg

Fagudvalg 1

Formændene for de respektive fagudvalg og underudvalg

Fagudvalg 2

Skoleinspektør Mogens Andersen (*formand*)
Skoleinspektør Karl Brøcher
Lektor Hans Jørgen Schiødt
Viceinspektør L. Nabe Nielsen (*sekretær*)

Fagudvalg 3

Skolebestyrer B. Christensen-Dalsgaard
(*formand*)
Overlærer Anders Johansen
Afdelingsleder Tage Werner
Fagkonsulent F. Tommerup Jensen
(*sekretær*)

Fagudvalg 4

Overlærer Kaj Varming (*formand*)
Lærer Gunnar Hansen
Professor Kjeld Winding
Fagkonsulent Arne Sloth Carlsen (*sekretær*)

Fagudvalg 5

Undervisningsinspektør Jens Bach (*formand*)
Skoleinspektør Ann Jeppesen
Afdelingsleder Ole B. Larsen
Fagkonsulent Knud Hansen (*sekretær*)

Fagudvalg 6

Viceskoledirektør Emil Pedersen (*formand*)
Overlærer Kirsten Kjersgaard
Professor Gunnar Heerup
Fagkonsulent Chresten Skov (*sekretær*)

Fagudvalg 7

Overlærer Else Byrith (*formand*)
Skoleinspektør Karl Erik Jørgensen
Professor Poul Steller
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Fagudvalg 8

Skoledirektør mag. art. Kr. Thomsen Jensen
(*formand*)
Sektionschef Johan Engelhardt
Professor Carl Aage Larsen
Viceinspektør J. J. Christensen (*sekretær*)

Læseplanudvalgets underudvalg

Børnehaveklasser

Viceskoledirektør Ingolf Haubirk (*formand*)
Børnehaveklasseleder Gerda Christensen
Undervisningsinspektør Agnete Engberg
Viceskoledirektør Thorkil Holm
Viceskoledirektør Peter Vedde
Afdelingsleder Hans Vejleskov
Fagkonsulent Merete Rein (*sekretær*)

De to første skoleår

Overlærer Kirsten Kjersgaard (*formand*)
Lærer Bente Christiansen
Undervisningsinspektør Agnete Engberg
Professor Carl Aage Larsen
Afdelingsleder Hans Vejleskov
Afdelingsleder Tage Werner
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Prøver og deres anvendelse

Skoledirektør Poul Erik Jacobsen (*formand*)
Afdelingsleder Jørgen Gregersen
Undervisningsinspektør B. Kehlet Nørskov
Fagkonsulent F. Tommerup Jensen
(*sekretær*)

Specialundervisning

Overlærer Kaj Varming (*formand*)
Skoledirektør Niels Jørgen Bisgaard
Ledende skolepsykolog Kai Gjørtz-Laursen
Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen
Afdelingsleder Ole B. Larsen
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Undervisningsvejledning for folkeskolen . Udkast

Hidtil udkommet:

- 1 Dansk
- 2 Matematik
- 3 Fysik/Kemi
- 4 Kristendom/Religion
- 5 Historie
- 6 Geografi
- 7 Biologi
- 8 Musik
- 9 1.-2. klasse
- 10 Fremmedsprog
- 11 Undervisningsmidler
- 12 Børnehaveklasser
- 13 Psykologi/Sociologi
- 14 Drama
- 15 Sløjd
- 16 Idræt
- 17 Filmkundskab
- 18 Valgfaget Kemi
- 19 Valgfaget Elektronik
- 20 Barnepleje
- 21 Færdselslære
- 22 Maskinskrivning
- 23 Motorlære
- 24 Datalære
- 25 Håndarbejde
- 26 Hjemkundskab
- 27 Formning
- 28 P-fag
- 29 Samtidsorientering
- 30 Uddannelses- og erhvervsorientering
- 31 Klasselærerfunktionen
- 32 Orienteringsfag
- 33 Økonomi
- 34 Virksomhedslære
- 35 Specialundervisning

Forhandles af:

LÆRERFORENINGERNES MATERIALEUDVALG
UPSALAGADE 6 — 2100 KØBENHAVN Ø